

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

„Istenünk és atyáink Istene.“

Abban a nagyértékű kötetben, a melybe a Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums megbizásából Karpeles Gusztáv, az Allgemeine Zeitung des Judentums szerkesztője, *Steinthal* professzornak a zsidókra és a zsidóságra vonatkozó értekezéseit, cikkeit és intő szózatait gyűjtötte, egy rendkívül nyomatékos, prófétáink beszédeire emlékeztető paraenesis van, melynek címe „Istenünk és atyáink Istene.“ A nagy gondolkodónak a modern zsidósághoz intézett ez intelme eredetileg az Allgemeine Zeitung des Judentumsban jelent meg, mely akkor (1898) a német zsidóságnak egyetlen számottevő szabadelvű organuma volt. Mély hatást tett. A gyűjteménynek is egyik legértékesebb darabja. Talán legszebb gyémántja.

Steinthal saját szavai szerint ezeket a hitrokonainak szóló cikkeket és szózatokat szive vérével írta. Ha hűtlenség, hitszegés, elpártolás lángra lobbantotta haragját, megszólalt és sulyos szavakkal ostorozta azokat a bűnöket, a melyeket meg nem bocsáthatott. Kicsiny cikkeim, írja ő maga, mindig izzó kemencéből jönnek. Ilyen volt az is, a melynek címe „Istenünk és atyáink Istene.“ Arról a mérhetetlen nagy erkölcsi értékről szól benne, a mely abban a tudatban rejlik, hogy a legmagasabb eszmében egyek vagyunk öseinkkel és lelke mélyében felháborodva korholja azokat, a kik az ősoket megfosztják ivadékaiktól, az apáktól elrabolják gyermekeiket, a kik nem gondolva meg, hogy mennyi könny omlott, mennyi vér folyt, hogy a nemzedékeket összekötő bűvös láncnak szemei elválaszthatatlanul összeforranak, elejét veszik annak, hogy gyermekeik is azt mondhassák: „Istenünk és atyáink Istene.“

Ugyanazzal a határozottsággal, a melylyel a lelki jelenségek kevesektől elért buvára, az erkölcsi értékek mély kutatója elítéli azokat, a kik gyermekeiket elidegenítik az ősök Istenétől, kárhoztatunk minden törekvést, a mely a *hagyomány* iránt való tisztelet csorbitása által lazítja meg a vallásos kötelekeket és rendíti meg a hitélet szilárd alapjait.

A vallásos élet minden nyilvánulásában kell, hogy kifejezésre jusson annak a tudatos elismerése, hogy „Istenünk atyáink Istene.“ Midőn hódolva borulok le Isten előtt, egynek akarom érezni magamat atyáimmal. Még a

külső formákban is. Nem lehet azokat unos untalan átídomítani. Nem lehet a változó izléstől, a múltó divattól, a fel fel bukkanó és csakhamar ismét másokkal felcserélt jelszavaktól függővé tenni, hogy milyen mezt öltsenek azok vallásos érzelmei és gondolatjai, a kik évezrek óta fennálló vallásos közösségben egyesülnek. A vallás intézményei kell, hogy a folyton változó és átalakulóval szemben az állandóság, a maradandóság, a szilárdság jellegét viseljék.

A hagyomány alapján állunk és arról nem térünk le. Nem lehet minden nemzedékben, a kultura fejlődésének minden mozzanatában vadonat új ruhát szabni a vallásnak, mely lényegében hagyomány.

És épp oly lehetetlen azokat az átalakulásokat ignorálni, a melyek az ősrégi formákat sok évszázad folyamán érték. A hagyomány szakadatlan fejlődés. Nem lehet évezredek átkaroló vallásos életnek hatásait kitörölni a tudatból vagy azt mondani: lebontjuk azt, a mit későbbi nemzedékek építettek, hogy a régi alapokon újból kezdjük az építkezést. A fejlődés folytonossága nem enged ugrásokat sem előre, sem hátra.

A hagyomány jelentőségének elismerésével a legszabadelvűbb felfogás képviselőinél épp úgy találkozunk, mint a legmerevebb orthodoxia híveinél. Geiger Ábrahám írta e szavakat: a teremtő szellem nem távozott egészen a zsidóságból, nem volt teljes befejezés, úgy hogy semmi új alakulhatott vagy semmi sem nemesülhetett volna; az élő szellem tovább is átjárta az időket. Ha felhangzott is a panasz: nincs többé próféta közöttünk, ugyanaz a szent, nemesítő szellem hat tovább mindig. A hagyomány a fejlődés ereje, a testet éltető lélek a zsidóságban, forrás, mely az időket mindig megtermékenyíti.

A vallás megbecsülése tehát mindenkor együtt fog járni a hagyomány iránt való tisztelettel és azzal az igyekezettel, hogy azt a tudatban és a vallás intézményeiben fentartsuk. Meg nem bocsátható bünt követnénk el a vallás érdekei ellen, ha minden komoly ok nélkül csakis újítási vágyból alakítanók át az oly formákat, a melyek éppen megszokottságuknál fogva hatnak a lélekre. A kor adta patinának éppen a vallásos életben van megbecsülhetetlen értéke. Feltétlenül helyeseljük azt a felfogást, mely az általános minhagnak, sőt még a helyi szokásnak jelentőségét úgy kívánja érvényesíteni, miként azt a tradíció már nagyon régi kútfőkben kifejezésre juttatja.

De mindezt megengedve és tartózkodás nélkül elismerve, egyszersmind a legnagyobb határozottsággal tiltakoznunk kell ama helytelen, minden tekintetben alaptalan, vallástörténetünk világos tanulságaiba ütköző és hitéletünk érdekeit veszélyeztető felfogás ellen, hogy a hagyomány iránt való köteles tisztelet mozdulatlanságot, merevséget, megcsontosodást jelent. Fejlődött-e a zsidóság vagy nem? Azonosok-e vallásos életünk mai formái azokkal, a melyekben az nem évezrekekkel, hanem egy-két évszázaddal ezelőtt megjelent? És vajjon nem változtak-e semmit sem a hívek életviszonyai, műveltségi foka és lelki szükségletei? Ha azt mondjuk, hogy e szavak: „Istenünk és atyáink Istene“, azt a felbonthatatlan egységet és közösséget szimbolizálják,

a melyet a múlt és jelen között multhatatlanul szükségesnek tartunk, ez annyit jelent-e, hogy most már végképpen megszűnt minden fejlődés, hogy a tradíció ellen vétünk, ha a vallásos élet formáit nemesbitjük, vagy új intézményeket létesítünk, a melyeknek segítségével szorosabbra akarjuk fűzni a köteléket, mely a hiveket, jelesül pedig a serdülő n. mzedéket a valláshoz kapcsolja, vagy a melyek arra fognak szolgálni, hogy visszahódítsuk azokat, a kiket bármely okból elvesztettünk, a kik talán akaratuk ellenére, mindnyájunknál hatalmasabb viszonyok kényszere alatt elidegenedtek tőlünk?

Ha hitközségeinkben meghonosítjuk a leányok konfirmációját, hogy a nő vallásos életében egy kimagasló momentumot teremtsünk, a mely a kísértés pillanataiban a hűség megtörésétől óvja a gyengéket, ha módokat keresünk, hogy istentiszteletünk legfontosabb alkotórészét: a tóraolvasást helyreállítsuk eredeti jelentőségében, ha istenszolgálatunkat meg akarjuk tisztítani azoktól az elemektől, a melyek a szent hangulatot lerontják és éppen a legfogékonyabb lelkekben elfojtják, ha a hivek vallásos nevelése érdekében, a végből, hogy a szentírás ismerete újból meggyökerezék gyülekezeteinkben vagy a héberül nem tudók áhitatbeli szükségleteinek kielégítése céljából szentírásmagyarázatot és régi imáink épségben tartása mellett magyar imát és éneket kívánunk, ezzel sértjük-e a hagyományt? Ha a pesti hitközség kiváló szombatokon azok számára, a kiknek nincs módjukban a szokott időben a templomban megjelenni, külön istentiszteletet tart, ha a berlini most azzal foglalkozik, hogy pénteken este, jóval a rendes istentisztelet után, azok számára, a kiket hivatásuk a kora esti órákban üzletekben vagy irodákban elfoglal, az áhitat új alkalmát létesítse, a melynek középpontja a predikáció lesz, ezek oly törekvések-e, melyek gúnyt érdemelnek vagy kárhóztatandók-e, mert a múltban hasonló intézkedésekre nem volt szükség?

Könnyű azt mondani, neveljük hiveinket úgy, hogy feltámadjon Izraelben a régi szombat, hogy pénteken délután bevonuljon hajlékainkba és ott maradjon nálunk, míg az ünnepvégi bucsuszerterrással el nem távozik tőlünk, könnyű azt mondani, honosítsuk meg a szent nyelv ismeretét, hogy mindenki megértse imáinkat és a felolvasott szent ígéket, könnyű azt mondani, varázsoljátok vissza a régi hithűséget és nem lesz szükség mindazokra a segéd-eszközökre, a melyekkel azt pótolni akarjátok, de a melyekkel soha pótolni nem fogjátok. Ó nagyon szívesen vállalkoznánk erre a nemes és hálás feladatra, ha azok, a kik azt oly melegen ajánlják, az utat is megmutatnák, a melyen a ragyogó célt el lehet érni, a varázsszereket, a melyekkel az életviszonyokat és az embereket egy csapásra át lehet alakítani. A vasárnapi munkaszünetet sokalják és mi birjuk rá hiveinket, hogy hetenként két ünnepnapot üljenek meg, egy-egy hittani óráért véres harcok folynak gyülekezeteinkben és mi teremtsünk hitközségeket, a melyekben a szent nyelvet úgy ismerik, mintha a hivek anyanyelve volna!

Tisztába kell jönnünk azzal, hogy a hagyomány becsülése, mely mindig karöltve járt a vallásos élet fejlesztésével, nem jelenthet pusztá sopánkodást a vallásosság hanyatlása miatt és romantikus gyönyörködést ama letűnt „szép”

időkben, a melyekben semmiféle szabad légáramlat nem érintette a ghettokba zárt zsidóság életét és hogy megszilárdulás nem képzelhető komoly és céltudatos építés nélkül.

Ennek az építési munkának hűséges végzésében ne gátoljon bennünket az a sajnos körülmény, hogy más felfogások hívei azt rombolásnak mondják. Tisztelettel viseltetünk mindenkinek nézete és meggyőződése iránt. Senkinek a lelkiismereti szabadságán csorbát ejteni nem akarunk. De lanyhán teljesí-
nők feladatunkat és rosszul töltenők be hivatásunkat, ha vallásos életünk fejlesztésében és gyülekezeteink hithűségének megszilárdításában bárminő tekintet hátráltatna bennünket.

Fájdalom, orthodox testvéreink nem akarják belátni, hogy csakis a vallás érdeke vezérli a fejlődés elveinek szolgálatában álló törekvéseket. Nemcsak nálunk, hanem másutt is élesítik az ellentéteket. A legkonzervatívabb felfogás sem elégíti ki igényeiket, ha nincs rányomva az orthodoxia pecsétje. Köz-
tudomásu az angol zsidóság papi képviselőjének konzervatív iránya. Ezekben a lapokban is ismertettük Adler chiefrabbi határozott és erélyes állásfoglalását ujitási törekvésekkel szemben. Ez nem gátolta meg az orosz bevándorlottakat, hogy a március havában Leedsben megtartott „orthodox“ rabbiértekezleten ki ne mondják a hithűek országos szervezetének megalakítását. A Jewish Chronicle egész terjedelmükben közli az értekezlet tárgyalásait. A szónokok beszédei azt a benyomást teszik, mintha veszélyben forogna a vallás az angol zsidóságban. Értlenök e hangot, ha Franciaországban, a hol szabadelvű felfogások kezdenek lábra kapni avagy Németországon, a hol a liberalizmusnak már nagy multja van, szólalt volna meg. De Angliában. Az erősen konzervatív Adler birodalmában. Magára haragitotta az orosz rabbikat. Elítélte azt a túlságos liberalizmust, a melyet válólevelek szerkesztésében tanusítanak. Meg kellett tehát menteni az angol zsidóságot. A régi rendszer elavult, korhadt. „Orthodoxia“: ez a jelszó.

Ám legyen meg az ő akarata. És fakadjon áldás törekvéseiből. Ne rendüljön meg táborában sohasem a hithűség. De mi fűzzük tovább a hagyomány láncát. Folytassuk az építkezést a régi alapokon. Keressünk módot a szent kötelékek megerősítésére, a hűség megszilárdítására. Legyünk azon, hogy sarjadékaink ajkain is teljes erejével hangozzék fel majd a szózat: „Istenünk és atyánk Istene.“

Az imafordítás.

Hitoktatásunk jelenlegi anyagának fontos részét képezi az imafordítás az elemi iskolában épügy, mint a középiskolában.

Bármilyen változásokon ment keresztül az utolsó években a senkit ki nem elégítő hittani tananyag, az imafordítás nem maradt ki belőle. A fiatal nemzedéknek vallásos nevelését szíven viselő számos bölcs és héberben is jártas férfiú évek óta fáradozik azon, hogy megfelelő és célhoz vezető tan-

anyagot állítson össze. Számos, egymástól teljesen elütő tantervet dolgoztak ki és csodálatos dolog, egyik tantervből sem hiányzik az imafordítás.

Jogosan következtethetné tehát az ember, hogy mindenki meg van győződve az imafordítás fontos szerepéről a hittanításnál. Legyen tehát szabad ezen fontosságot bonckés alá vennem.

Valamely tantárgy fontosságának elismeréséhez két ut vezet: a tapasztalat és az okoskodás.

Hát először vizsgáljuk meg, mire tanít minket a 40-50 éves tapasztalat, mert körülbelül annyi év óta nyert polgárjogot az imafordítás a zsidó iskolában.

Ez a tapasztalat azt mutatja, hogy azok, kik nem tanulták az imákat fordítani, legalább imádkozni tudnak, azok ellenben, kik 8-10 éven keresztül hetenként kétszer imafordítással foglalkoztak, még olvasni sem tudnak héberül, hiszen hányszor látjuk, hogy a szülők után kádist mondóknak a kádist magyar betűkkel kell leírni, hogy elolvashassák.

A tapasztalat tehát nem igen vezet minket az imafordítás fontosságának elismeréséhez.

Hát az okoskodás mire vezet?

Minden tantárgynak kell, hogy valamely célja legyen. Mi a célja az imafordítás tanításának?

Annak vagy az lehet a célja, hogy a tanuló az imák magasztos tartalmával ismerkedjék meg, vagy pedig az, hogy a héber nyelvet gyakorlati módon sajátítsa el magának. Tertium non datur.

De az első cél sokkal könnyebben érhető el, nem ilyen nehéz, tanítóra és tanulóra nézve egyaránt lélekölő munkával, mint a milyent az imafordítás igényel. El kell olvastatni velők az imák magyar fordítását a héber szöveg tanulása nélkül. Sőt a fordításnak egyfolytában való olvasása sokkal tisztább és lélekemelőbb képet nyújtana a tanulóknak az imák tartalmáról, mint az összbenyomást a héber szöveg által folytonosan zavaró fordítás, melynél még igen gyakran a magyar szórend ellen is kénytelenek vagyunk véteni.

De egy lépéssel tovább megyek és merem azt a paradoxonnak látszó állítást, hogy nem is szükséges az imák tartalmának teljes tudása, sőt hogy káros a gyermek lelkében ezt a tudatot teremteni, hogy ez a tudás az imádkozásnál nélkülözhetetlen.

Állításom első részét avval igazolom, hogy a tapasztalat mutatja, hogy igen sok ember elég nagy ájtatossággal és bensőséggel imádkozik, a nélkül, hogy az elmondott imának teljes értelmét tudja. Áll ez leginkább a szlichosz, hosanosz és az ujév és jómkipur sok pijutáról.

Ami pedig állításom másik részét illeti, annak igazsága magától kiviláglik, ha meggondoljuk, hogy ezen helytelen félfogás által a gyermek könnyen arra a gondolatra jöhet, hogy a mit nem ért, azt nem is kell neki elmondani. Pedig sokat nem érthet, egyrészt mert az anyag rendkívül nagy, másrészt pedig, mert igen sok részletet nem is lehet, sőt nem is szabad lefordítani. Hadd említsek meg csak egy példát. A lefekvés előtti „hámáppil“ imában

előfordulnak a következő szavak: usz'hi mittoszi s'lémo l'fonecho. Tessék ezt 8—18 éves fiuknak vagy 8—12 éves leányoknak lefordítani és megmagyarázni.

Mondom: leányoknak, mert ezt a régi zsidó iskolában teljesen ismeretlen tantárgyat a leányiskolákba is bevitték.

Marad tehát a másik cél, t. i. a héber nyelv megtanulása, mely cél a zsidóság szempontjából annyira magasztos, hogy eléréseért fáradságot és áldozatot kimélni nem szabad, mert a héber nyelv képezi azt a megdönthetetlen alapot, melyen a zsidóság áll és nélküle a zsidóság már rég beleolvadt volna a rengeteg sokaságba, mely közé szóródott.

De a héber nyelv elsajátítása imafordítás alapján merő képtelenség, paedagogiai abszurdum. Az imáknak sem a tartalma, sem a nyelvezete nem alkalmas erre a célra. A paedagogiának egyik sarkigazsága azt állítja: a könnyűről a nehezebbre. A nyelvtanításnál tehát ezen elvnel fogva kezdeni kell egyszerű nyelvezetű, a gyermek fogalomköréhez alkalmazkodó mondatokkal, rövid elbeszélésekkel. Az imák ellenben tele vannak magasztos, a gyermek által meg nem értett eszmékkal, költői synonymákban bővelkedő nyelvezettel és olyan részletekkel, melyeknek értelmét a hébert tudó ember is csak hosszú tanulmányozás utján foghatja fel.

Az imafordítás tehát nem alkalmas eszköz a héber nyelv megtanulására, sőt ezen eszközzel való kísérletezés is kevés paedagogiai belátásra vallana. Mit szólnánk például, ha valaki a latin nyelv tanítását, mondjuk: Cicero beszédjeinek fordításával kezdené? De nem is tétélezem fel ezt a szándékot azoknál, kik tanterveikbe az imafordítást felvették, mert ez a feltevés sértő volna rájuk nézve.

De hát mégis miért bajlódunk az imafordítással?

Az imák tartalmával való megismerkedésnek előnyei nem állanak arányban a bajlódás nagyságával és a héber nyelv megtanulására nem használ ez a bajlódás. Hát miért? Azt hiszem, nem nehéz erre a feleletet megadni és a t. szerkesztő úr engedelmével egy más cikkben erre is, valamint a hittan többi anyagára is ki fogok terjeszkedni.

Sátoraljauhely.

Wiener József.

A rabbi a modern zsidóságban.

V.

Mi az oka ama rendkívül feltűnő ténynek, hogy Gumpertz 1820-iki minden alapot nélkülöző, a zsidó tradícióval homlokegyenest ellenkező véleményes jelentése a legélénkebb visszhangra talált a modern zsidóságban, hogy hamis nézete oly mély gyökeret verhetett községeinkben, hogy még ma is sarkigazság gyanánt hangoztatják? Hogy a zsidóság vallásos tudományában és történelmében járatlan kor- és kartársai őszinte tetszésével találkozott, ez egészen természetes. Az akkori műveltek és vagyonosak csakis

igy vélekedhettek rabbijaikról, mert közöttük és rabbijaik között a legszélsebb ellentét állott fenn. Egész Németországban alig létezett egy világi műveltségű tényleges rabbi. Miért kísért azonban ezen teljesen téves nézet még ma is különösen azon modern községekben, melyek csak egyetemet végzett rabbikat alkalmaznak? Válaszul több nyomós ok szolgálhat. Kettő a zsidók jellegzetes tulajdonságaiban keresendő. A Tórában úgy Isten maga, mint legnagyobb rabbink Mózes keménynyakú népnek szólít bennünket. A legszélsebb demokrácia vérünkben van. Fanatikus hívei vagyunk az egyenlőségnek. Természetes, hogy az ujkori szocializmus legbuzgóbb hívei körünkből kerültek ki. Kórach mondása: „az egész gyülekezet csupa szentből áll“, csak zsidó lélekből fakadhatott. Viszont bizonyos, hogy azon ösmert közmondás: „a kinek Isten hivatalt ad, azt felruházta a szükséges szellemi képességgel is“, nem lehet zsidó eredetű. Ha mégis határtalan tisztelettel és osztatlan nagyrabecsüléssel övezték a tudósokat, a rabbikat, úgy ebben csak a vallás és vallásos tudomány iránt való óriási tisztelet jutott kifejezésre és érvényesült. A vallásos szellem hanyatlásával megszűnt a vallásos tudomány képviselői iránt való nagy tisztelet is. Az első sebeket a vagyonosak ejtették a rabbi méltóságán, a bankár és társai. Eddig a zsidó tudomány képviselői nagyobb tiszteletben részesültek, mint a vagyonos osztály. A középkori viszonyokból magyarázható a pénz nagy megbecsülése a zsidó körökben. A pénz volt ugyanis az elnyomott zsidó egyetlen szere, mely némileg kedvezőbb helyzetet szerzett neki. Ez nyitotta meg az üldözöttek előtt a városok és országok kapuit, valamint a hatalmasak szívéét. Először a gazdagok tekintették a rabbikat általuk fizetett alkalmazottnak. A rabbi, a ki szerény fizetésénél fogva a vagyonosak adományaira volt utalva, függő viszonyba került. A jogos küzdelem felvételét a rabbik erejüket meghaladó anyagi áldozattal fizették volna meg és így utilitarisztikus álláspontra helyezkedtek. A régi generáció sok derék és kiváló rabbija hirdette azt az elvet, hogy a dolgoknak szabad folyást kell engednünk. Később az intelligencia, különösen a minden áron szerepelni vágyó ügyvédi kar egyes tagjai ásták alá a rabbi tekintélyét. Ha ügyvéd érdeklődik felekezeti ügyek iránt, úgy vezető szerepet kell betöltenie. Ő is tarthat üdvözlő beszédeket, felköszöntöket és képességét érvényesítheti is tekintélye emelésére. Ha mégis a modern rabbik képviselik ily alkalmakkor a zsidó felekezetet, úgy ezt első sorban a nem zsidó körök felfogásának köszönhetik. Egy ország fővárosában történt a következő jellemző eset: A főrabbi a pénzvilág egy előkelő képviselője fölött tartott gyászbeszédet. A jelenlevő miniszterelnök gratulációját fejezi ki a sikerült beszédhez, mely az elhunyt egyéniségét néhány markáns vonással hünen ecsetelte. A gyásház kapujánál a miniszterelnök hátra lép és udvarias kézmozdulattal jelzi, hogy az első hely a főrabbit illeti, hiszen ecclesia praecedat. A község általánosan ösmert elnöke, a kis kör harmadik tagja persze sietett megjegyzésével: Excellenciás Uram, nálunk zsidóknál nem létezik ecclesia. A mire a miniszterelnök nyomban megfelelt: de nálam, kedves Elnök Ur, van.

Egy másik ok a zsidókban uralkodó éles kritikai szellem. Született kritikások vagyunk. Különösen a kodifikálás terén tűnünk ki, hiszen az ösmert közmondás szerint minden zsidó maga szerkeszti vallásos törvénykönyvét, Sulchan Aruchját. Ezen faji vonásunk élénk illusztrálására csak egy példát hozok föl a Talmud és Midrásból. Mózes II könyve 33. fejezetének 8. versében el van mondva, hogy midőn Mózes a táboron kívül álló találkozás sátorába ment, a nép tiszteletteljesen üdvözölte „és néztek Mózes után, míg bement a sátorba.“ Világos, hogy az Írás a nagy tisztelet megnyilatkozását örököltette meg. Már a III. századbeli tibériási iskola két híres mestere Rabbi Ammi és Rabbi Izsák nappacha (kovács) azon vitatkoztak, hogy az utánanézés tiszteletből, vagy pedig ócsárló kritikából történt-e. (Kiddusin 33 b) Az egyik mester tehát el sem tudta képzelni, hogy Mózes, a legkiválóbb rabbi, ment lett volna a becsmérlő kritikától. Ily értelemben fordít a jeruzsálemi Targum is. A későbbi Midrás (Tanchuma) még élesebb kritikát gyakorol. Az élénk fantáziájú szónok Mózeset egészségtől duzzadó férfinak ecseteli, a ki a nép pénzén hizott meg és ezért néztek utána a legszigorubb kritikai szemmel. A régi pap személye is szigorú kritikának lett alávetve, különösen a tudósok részéről. Aszkéta életmódja azonban imponált. Működési köre a Halácha négy rőfnyi területére szorítkozott. Tanult és tanította a felnőtteket. A modern rabbtól megkövetelik, hogy néha a társadalomban is szerepeljen. Szívesen veszik, ha a kaszinóban is megjelenik, olykor jótékonycélu hangversenyen, vagy bálban is részt kell vennie, esetleg a színházban is látható, a földi hiu örömeiről tehát nem mond le és így hitrokonai szemében elveszítette az állással járó különös előjogokat és kiváltságos tiszteletet. Funkcióért, így mondják, búsásan megkapja az érettek kijáró fizetést és honoráriumot. Csak kiváló egyéni tulajdonságai és érdemei biztosítanak állásának megkülönböztetett tiszteletet.

Igen súlyos ok a köreinkben uralkodó nagyfokú tudatlanság. Fájdó szívvel tapasztalhatjuk, hogy modern hitközségeinkben igen gyér azok száma, a kiknek sejtelmük lenne arról, hogy a zsidóság tanítása és tradíciója értelmében ki és mi a rabbi. Ezért tekintik a rabbit eskető, temető és alkalmi szónoknak különösen oly hazafias templomi ünnepélyek alkalmával, a melyeken másvallásúak is nagy számban megjelennek. Ha ezek elragadtatással nyilatkoznak a zsidó templomban elhangzott szónoklatról, úgy belátja a község, hogy a rabbijára nagy szüksége van. Különben nélkülözheti. Az istentiszteletet nem ő végzi. Ha ritkán szónokol, úgy csak talárja és ülőhelye utalnak arra, hogy nem fungáló, tehát tulajdonképpen szükségtelen funkcionárius. Az Ábrahám szövetségébe való felvételnél nem fontos tényező, mivel a szertartást a „Mohel“, modern hitközségeinkben az orvos végzi. Temetés alkalmával a kántorok is elvégezhetik a funkciót. A rabbi tehát szintén csak funkcionárius. Számos gyászbeszédet tartottam egy előkelő horvát községben és minden alkalommal keserű mosolylyal néztem a fungáló hivatalnokokért jövő kocsit, melyen négy tábla hirdette, hogy az fenn van tartva a „funkcionáriusok“ számára. A ritkán szónokoló rabbit, különösen ha gyenge szónok, drága luxusnak tartják.

Ismételten hangsúlyozom, hogy elődeink végzetes hibát követtek el, hogy évtizedek előtt nem léptek fel a legnagyobb erélyvel és kitartással ezen nézet terjesztése és terjedése ellen. A szószéken, valamint magánértekezésben, a szó hatalmával és az írás erejével kellett volna ellene küzdeni. Mert iszonyu rombolást és rémséges pusztítást okozott köreinkben. Most már krónikus a baj. Orvoslása mégis némi reménnyel kecsegtet. Egyrészt egyes világi vezetők is belátják már, hogy a modern rabbi méltóságán esett nagy csorba az egész felekezet számára végzetes hátránnyal járt, másrészt lelkes fiatal rabbik hálás elismerést érdemlő munkásságot fejtenek ki, hogy az előbbi rabbigeneráció mulasztását és nemtörődömségét jóvá tegyék. A legszebb példát Németország nyújtja. A „Deutsch Israelitischer Gemeindebund“ már évek óta foglalkozik a hirhedt Gumpertz-féle véleményes jelentéssel alapuló 1847-iki zsidótörvény gyökeres revíziójával, javításával. A legvitásabb kérdés a község rabbijának illetékessége és joga vallásos kérdések eldöntésében. A rabbiszövetkezet elnöke és alelnöke, Maybaumberlini és Vogelsteinstettini rabbik beérik azzal, hogy fontos reformkérdésekben a rabbi a képviselőtestület határozata ellen a közgyűléshez appellálhasson, vagy hogy esetleg a képviselőtestület új választást rendeljen el és ennek eredményétől függjön a vitás kérdés elintézése. A fiatal rabbi-gárda néhány tagja ezen pozíciónál többet óhajt és a rabbik többségét már megnyerte kívánsága számára.

Nézetem szerint még egy fontos körülmény magyarázza a mai szomorú állapotot, még pedig a német, valamint monarchiánk modern hitközségeinek tulnyomó többségében diadalra jutott új vallásos irány. Midőn a múlt század első felében a zsidók egy része számára a sötét középkort az ujkor váltotta föl, az óriási kulturális és szociális átalakulás a középkori zsidó vallást természetszerűen nagy válságba sodorta. Vallásunk époly nagy krízis előtt állott, mint a második templom romba dőlte után. A zsidók viszonyainak és helyzetének kedvező változását a zsidó vallás óriási áldozattal fizette meg. A műveltek és vagyonosak tömegesen hagyták el a német fővárosban őseik vallását, a melyet azok a legdrágább kincseknek, legértékesebb ereklyének tartottak. A megváltozott viszonyok között élő utódok szemében a zsidóság — szerencsétlenség volt, melyből mielőbb menekülni akartak. A kultura világi előharcosai a zsidók között sietve menekültek a zsidóság sülyedő hajójáról. Az ujkor megrepezttette a zsidó vallás középkori keretét és új foglalatról kellett gondoskodni. Ezen nemes célt szolgálták a múlt század közepe táján a háromféle irányt és utat mutató németországi kiváló rabbik: Geiger Ábrahám, Hirsch Sámson Rafael és Frankel Zakariás.

A legszélsőbb, legradikálisabb irányt Geiger Ábrahám képviselte. Ő a zsidó vallást az objektív történész szellemével kutatta úgy az Ötkönyvben, mint a történelem sok évszázadain át és megállapította, hogy az evolúció, a fejlődés hatalmas törvénye érvényesül a zsidó vallásban is. Az új viszonyok mindig új alakot adtak a zsidó vallásnak is, a mit pedig az idő, az akkori viszonyok létesítettek, azt az új viszonyok módosíthatják, megvál-

tozthatják. Irányát nem követte a művelt, modern zsidóság többsége, csak egy töredéke. Akciója ellenakciót szült. Iskolatársa, Hirsch lépett föl leg-erélyesebben iránya ellen. Ő lett Geiger méltó ellenfele. Az irott (bibliai) és szóbeli (rabbinikus) törvények sérthetetlen szentségét hirdette. Csak az összes vallásos törvények gyakorlása, a hitűség, adja meg a „kiválasztott nép“ nevének viselésére való jogosultságot. Csak a modern kultúra tekintetében szabad és kell koncessziókat tenni. A legszebb példával maga járt elől. Óriási áldozatot és lemondást igénylő álláspontja csak néhány községben talált lelkes követőkre. A legnagyobb eredményt a középut, a béke és kiegyenlítés nagy mestere, Frankel érte el. Elvben Geiger irányával rokon-szenvezett, míg a gyakorlatban jobban közeledett Hirschéhez. A tudomá-nyos kutatás terén a feltétlen szabadság szelleme érvényesülhet, míg a gya-korlatban a mult tiszteletteljes respektálásának kell kifejezésre jutnia. Ellen-tétet létesített az elv és a gyakorlat, a tudományos meggyőződés és a praktikus élet között. A gyakorlati reform terén a többség óhaja és akarata érvénye-süljön. Ezen elv győzelme természetszerűleg ártott a rabbiállás méltosá-gának, mert a kezdeményezés, valamint a kivitel jogát nem a hozzáértő, tanult rabbira, hanem a tudatlan, a vallásos törvények keletkezését, fejlő-dését és értékét nem ösmerő többségre bízta. — Az ellentét a mult és jelen, a társadalmi élet követelményei és a tradicionális vallás között mindinkább éles, az ür mindinkább mély lesz és égető szükség van arra, hogy az áthidalás nehéz munkáját a hozzáértők végezzék. Mert ma a modern zsidóság vallásos életében a legnagyobb foku fejetlenség és zűrzavar ural-kodik. Nemcsak az egyének, még pedig a község élén állók is, teszik tul magukat az irott és a kodifikált hagyomány, a Sulchan Aruch törvényein, de a hitközség maga sincsen tekintettel reá institúcióiban.

Vukovár.

Dr. Diamant Gyula.

Zsidó egyházi szerelvények gyűjteménye Washingtonban.

II.

A II. csoportban egy miniatúr alaku nyomtatott sziddur (Amsterdam 1739.), több pár tefillin és hozzávaló zacskó, 5 tallisz, egy arbakanfoth és cicith van leírva. Kiemelendő egy tefillinzacskó selyemből, himezve, mely Chalcisban, Euboea szigetén, a 17. században készült. továbbá egy sárga selyemszalag a tefillin felvételekor elmondandó imákkal, Jeruzsálemből. Végül egy rózsaszín selyemtallisz tarka csikokkal és egy másik gyapjuból, a melybe selyemmel van behimezve a „Dávid pajzsa“ és Mózes I. könyve 49. feje-zetének 22. verse. Azt hiszem, mindkettő szokatlan.

A III. csoportban mindenekelőtt 4 szombati gyertyatartót és lüggő-lámpát találunk, közülük kettő 18. századi munka a németországi Fellheimből.

A kiddus és habdalah-szerek közül kiválik egy gyönyörű kis sárgaréz fűszertartó, mely 5 körtealaku dőbönből áll s 5 lábön nyugszik. Mindenik dőbön fedelén egy apró oroslán áll, a középen pedig egy kakas. Az egész ropantul bájos, játékos benyomást teszen. Egy 1740 tájáról való másik fűszertartó toronyalaku, egyik oldalán óralappal.

Az ujhold ünnepe is képviselve van egy tárgygyal. Ez egy kis tábla, aranyozott keretben, a melyen kék alapon arany betűkkel áll héberül ez a szó: ujhold.

A három zarándokünnepre való, zefard ritusu machzór (Amsterdam 1728.) megemlítése után következnek a peszachra való tárgyak. Itt a széderhez való szerelvények teszik változatossá a gyűjteményt. Ülőpárnácskák (Samakovból, Bulgária, a 18. századból), kancsó és mosdótál aranyozott bronzból, tálak, poharak és serlegek közül kiválik egy szédertál (78. sz.), spanyol zsidók műve a 13. századból, zománcozva Olaszországban a 16. században. Felületén festve olvasható a kiddus, a széder programját magában foglaló 16 szó és 4 vignetta, melyek a családot ábrázolják a szertartás különböző alkalmában. Egy másik szédertál sárgarézből állati és növényi ábrákkal diszitve, héber betűs arab felirattal, Konstantinápolyban készült. Egy vert művü ezüst tál, olasz renaissance stílusban, 7 medaillonnal, a melyek a 3 ősapát, Mózeszt, Áront, Dávidot és Salamont ábrázolják. Egy selyem himzésű macoth-takaró Chalcisből, a 17. századból való. Egy vert művü sárgaréz tálka a *seor jerakoth* számára Velencéből a 15. századból és az azok elfödésére szolgáló biborszín selyemtakaró, ezüst és arany himzéssel, Chiosból a 18. századból származik. 12 boros pohár az *arba koszoth* számára, metszett üvegből, aranyozott szélekkel, bevésve az emberi életből vett jelenetek (pl. asszony a szövőszék mellett, vitorláshajó, fonó asszony, mezei idyll, aratási jelenet, falusi műhely, tájkép, versenykocsizás, ház és lakói, vadászjelenet) a 17. századból. 8 ezüst kupa ugyane célra növényi alakokkal és ékitményekkel. Egy selyem himzésű vászontakaró, olasz munka a 16. század elejéről. Asztalközépre való futó, vászonból, gazdag selyem és arany himzésű szélekkel és sarkokkal, Smyrnában, a 17. században készült. Egy asztalkendő gyapjuból, ezüsttel és selyemmel kidolgozott zsinórszéllel, Chiosban a 16. században készült. Egy ómertábla kézirat aranyozott keretben, szefard eredetű.

Az újév ünnepét képviseli 2 sófar, egy velin kézirat a sófarfúvás jelentőségének mystikus magyarázatával Tunisból, egy machsor újévre (Amsterdam 1726) újévi és engesztelő ünnepi imakönyv és szelichot marathi nyelven a Beni Jozsef számára. (Kéziratos-e vagy nyomtatott?)

A sátrak ünnepére valók: függöny a sátor számára, jeruzsálemi beduinok munkája a 18. századból, vászonból és selyemből, arany rojtokkal a szélén. Függönyburok vászonból, arany himzésű rojtokkal, smyrnai zsidók munkája a 17. századból. 14 papírtábla a sátor diszítésére, teleírva részint bibliai idézetekkel, részint az ünnepre és a sátorban tartózkodásra vonatkozó eredeti héber szövegekkel. Az egyik az egész Koheleth könyvét tartalmazza művészileg írva oly módon, hogy különböző geometrikus ábrák, valamint

madár és virágalakok jönnek létre. Lulob és ethrog és a hozzávaló tartósem hiányzik.

Chanukat 6 lámpa képviseli, egyik a 17. századból. Szépmivű dolgok.

Eszter megillája és hozzávaló ezüst (s olajfatokok, az egyik bőrre írva. A 118. sz. pergamenen, illuminálva a könyvben elbeszélte történeteket ábrázoló képekkel, hasonlóképp a 122. sz. is, Velencében írták a 17. században. A hozzávaló ezüst tok egykor a granadai zsidók tulajdona volt. A 119. sz. Smyrnában írva a 18. században, az ezüst tok szintén a granadai zsidóké volt.

A IV. csoportban mindenekelőtt a körülmételéshez szükséges eszközök gyűjteményét és az azon alkalomra, valamint az elsőszülött kiváltására való imákat tartalmazó kézirattal találkozunk. Ezután következik 4 tóragöngyölítő, miket — némely vidék szokása szerint — ujszülöttnek első templombavitele alkalmából adományoznak a szülők, ellátva azt a gyermek nevének és születésének följegyzésével. Egy gazdagon illuminált hártyalap ódát tartalmaz azon alkalomra, hogy egy odaváló római zsidó család ifju tagja elvégezte a talmud egy traktátusát (*szijum*). — Becses a nászlevél (*kethuba*)-gyűjtemény, mely 9 darabból áll, a legrégebb 1601-ből, 3 a 18., 4 a 19. századból, egy csonka. A legrégebb kivételével Olaszországból valók, a honnan ily emlékek egyebüvé is meglehetősen nagy számban jutottak el. E hártyalapok mind többé vagy kevésbé gazdagon vannak illuminálva és részben valóban művészi kivitelűek. Az egyik hártyalap egyuttal eljegyzési okmányt (*tenaim*) is tartalmaz. — Egy arany jegygyűrű két egymásba fonódó kéz formájában és egy hártyalap, mely a temetési imákat tartalmazza, egészítik ki a gyűjtemény e csoportját.

Az V. csoportban első helyen leirvatalálunk egy mohammedán országbeli zsidó papi öltözetet, mely áll nadrágból, csikos selyem alsóruhából, mely térdig ér és a derekán öv tartja, felső szövetruhából rövid bő ujjakkal, shawlból, cipő és sárcipőből és vörös nemez fejdiszből, a mely körül egy darab sűrű selyem van turbán módon körülcsavarva. Egy metszőkés (*chalof*) után több ónozott sárgaréztál, mindenféle ábrázolásokkal, orosz munka a 19. század elejéről. Ezután 6 *mizrach* és 1 *darom*-lap, írva vagy nyomtatva, de selyemből is, himzett alakokkal, mint Ábrahám és Izsák, József és Fineás.

Mezuzák (6) részben ezüst tartókkal, az egyik mindössze 1 hüvelyk, láncra függeszthető. *Ezüst érem* F. I. 1860. febr. 18-iki edictum emlékére, a melylyel megengedte a zsidóknak ingatlan birtok szerzését. Ugyanez megvan a bécsi muzeumban is (Führer 204. sz.). Egyik felén jobbról egy koronás nőalak, reliefben, tart írást e héber szavakkal: Egy nép és egy nemzet; balról fiatalok, jobbában egy fűrt, baljában palmaág. Az alakok közt 2 tabletta, fölírással: Egy törvény mindnyájunk számára; az uralkodó mellképe és a kétfejű sas. A szélen és alsó részen megfelelő szöveg németül, a zsidók hálijának kifejezéseit. A reversen az edictum szövege. 3 darab tagsági jegy és jelvény az 1. és 2. cionista kongresszusról.

Nagyon érdekes darabok vannak a VI. csoportban, az amuletek közt.

30 drb hártýára írva, ezüst, arany, mindenféle alakban. Érdekes egy kis, $2\frac{1}{8}$ hüvely átmérőjű arany korongocska, melynek egyik oldalán a templom képe látható e héber felirással: „Épüljön s álljon fenn nemsokára Jeruzsálem, szent városa és a templom, amen“; a másikon a lámpás képe és Ezod. 25, 31. Benguiot azt hiszi, hogy a korong nem sokkal a templom lerombolása utáni időből származik s hogy csupán 2 másolata ismeretes. Talán amuletnek volt szánva.

A VII. csoport bibliai és apokryph könyvekből való elbeszélések illusztrációit foglalja magában. Ilyenek: Izsák áldozása, Dávid legyőzi Góliátot, Judit és Holofernes, ezüst himzés vászonra görög munka. Dávid és Bathseba története, a salamoni ítélet, Erzsébet korabeli finom mivű angol ezüst szövés. József történetét ábrázoló 8 himzett festmény, aranyozott kezekben, a háttér és az alakok teste tarka selyemszálakból, a fejek, karok és lábak kézi festés. József és Potifárné olajfestmény vörös rézen. József a királyi kocsiban, XV. Lajos korabeli francia himzés. Az arany borju története, ezüst himzés, Olaszországban a 17. században. Illés prófétát táplálják a hollók, ezüst himzés, Illés arca festve, Spanyolországban készült a 18. században. A kevésbbé figyelemre méltókat mellőztük.

A VIII. csoportban foglalt kéziratok és nyomtatványok közül felemlítendőek mint legbecsesebbek: egy héber pentateuch-kézirat samaritánus betűkkel, valószínűleg a 15. századból, Palesztinából; egy smyrnai eredetű kézirat pentateuch-töredék (Genesis és Exodus) Onkeloszszal és Rasival. A többi kéziratok (a fentiekkel együtt 13 drb) zoltárok és bűnbánó imákat, más liturgikus részleteket, homiliákat, rabbini és mystikus tárgyú szövegeket tartalmaznak, részben töredékesen. A nyomtatott könyvek közül (összesen 4) kiemeljük az u. n. Plantinianát (ószövetség héberül, új testamentom görögül), Antwerpen 1573 és a Zóharnak livornoi 1851-iki kiadását 77 kötetben.

A mint az előszóban olvassuk, a washingtoni muzeumban ezenfelül van még egy több mint 40 darabból álló biblia-gyűjtemény, a melyben képviselve vannak a héber szöveg régi és ritka kiadásai úgy, mint a legfontosabb régi és modern fordítások. Ezt a gyűjteményt, mely a „történelmi archäologia“ csoportjába van osztva, már régebben irták le „Bibliai régiségek“ címen a muzeum 1896-iki *Report*-jában.

Kolozsvár.

Dr. Eisler Mátyás.

Az országos rabbi-egyesület özvegyi segélyének szabályzata.

— T E R V E Z E T.

1. §. Az országos rabbi-egyesület saját tagjai hátramaradt hozzátartozói részére „özvegyi segély“ néven egyszer és mindenkorra segélyt nyújt.

2. §. A segélyre az elhunyt egyesületi tag özvegye, ilyenek nem létében gyermekei, illetve unokái igényjogosultak.

3. §. A segélyösszeg minden esetben annyiszor 20 korona, a hány tagja az egyesületnek van. A segély maximumális összege azonban 6000 korona.

Magyarázat. Ezzel az intézkedéssel a befizetendő quota tehát csak addig marad 20 korona, a míg az egyesületi tagok száma a 300-at meg nem haladja. Ez az eddigi átlag szerint 300 tag után számított évi 3 halálessel évi 60 korona volna egy tagra. Hetezer koronánál magasabb segély tényleg azért nem volna tanácsos, mert a 300 tagnál nagyobb létszám mellett a halálozások száma is megfelelően növekszik és így az egyes tagra évi 6 koronánál is nagyobb összeg juthatna, a melyet már számosan nem tudnának viselni. Ellenben a maximum megállapításával 301 tagnál ez az egy tag is leszállítja már az egyenkénti quotát 6000 : 301 = 19 korona 94 fillérre (ez persze még szót sem érdemel), de 10 új tag a 300-on felül leszállítja a quotát 19 korona 36 fillérre, 320 tagnál leszáll a quota 18 kor. 75 fillérre, 330 tagnál 18 kor. 19 fillérre, 350 tagnál 17 korona 15 fillérre, 400 tagnál 15 koronára. Ez a maximum-megállapítás tehát azt eredményezi, hogy a 300 tagnál felvett évi 60 korona terhet nem engedí növekedni és az 60 korona marad akkor is, ha 400 tagnál évi 4 halálessel és 600 tagnál évi 6 halálessel volna is, mert 600 tag viszont az eredeti egyenkénti 20 koronát szállítja le egyenkénti 10 koronára. Ennek a körülménynek a megértése indíthat henniünket arra is, hogy a határozathozatalkor alapul vett 20 koronánál megmaradjunk az itt megállapított ama correcturával, miszerint a segély maximuma 6000 korona. Kísértsük meg a segély maximumát a fizetési könnyebbség miatt csak 5000 koronában megállapítani. Ez esetben 20 koronát fizetünk mindaddig, a míg nem lesz az egyesületnek 250 tagja. Első pillanathban nagy előnynek látszik, hogy már 50 taggal a 300-on innen kezd a quota lejjebb szállni. A valóságban azonban 151 tagnál lesz a quota 5000 : 251 = 19 kor. 92 fillér; 260 tagnál 19:23, 270 tagnál 8:52, 300 tagnál 16:67 vagyis egyenként 3 kor. 33 fillérrel kevesebb és minthogy 300 tagnál a halálozás-átlag három, ennél fogva összesen 9 kor. 99 fillért takarít meg évenként az egyes tag, de az özvegy 1000 koronával kap kevesebbet. Szabad-e ezt tennünk? Mindamellett ha a választmány és közgyűlés úgy fogja jónak találni, hogy a tehernek, esetleg az elviselhetetlenségig való tultenghetését korlátozó ezt a maximumot még 5000 koronánál is lejjebb szállítja 4000 vagy a jelenlegi taglétszámnak megfelelő 3000 koronára, hát ezt legfeljebb sok tag nem fogja szőpnek, viszonzásul azonban sok tag üdvösnek fogja találni, mert ez már tényleg tetemesebb megtakarítást jelent, a mennyiben 3000 koronához elég 150 tag, a mi az egy percentes halálozásnál átlagos évi 30 koronát jelent 20 koronás quota mellett; ennek a quotának a leszállása pedig már a 51 taggal kezdődik.

Döntsön majd az egyesület legjobb belátása szerint. Én fenn fogom tartani a 6000 kor. maximumra vonatkozó indítványomat, mert a fentiek szerint ez sem fog többé kerülni évi 60 koronánál, ennyit el kell hirnünk évenként és ez oly összeg, a mennyivel az özvegy tényleg kezdhet valamit és különben is kiegészítem azzal az indítvánnyal, hogy az Orsz. Iroda és a községkerületek útján a hitközségeket vesszük rá a quoták befizetésére. Végül megjegyzem, hogy azzal senki se álljon elő, hogy miért gondoskodjék ő arról, hogy majd 300-as létszám mellett az akkori özvegyek kapjanak 6000 koronát, mikor annak az özvegye, a ki mostanában hal meg, csak 3000 koronát kap a 150 körüli létszámhoz képest. Nem lehet így érvelni, mert 1) senki sem tudja előre, hogy a 300-on inneni vagy tuli létszám mellett fog-e meghalni; 2) 300-on innen, ha kevesebbet kap az özvegy, viszont férje is kevesebbet fizet évenként (mindig átlag értve) mert 60 koronára csak 300 tagnál lehet számítani, 3) az egész, mint minapi cikkemben is kifejtettem, a kartársak jötekonysága a kartárrsal szemben, 4) a maximum megállapítása és így a teher korlátozása talán mégis elő fogja idézni, hogy még be nem lépett rabbik tömegesen fognak az egyesületbe úgy a maguk, mint a családjuk érdekében belépni é így a 300-as, esetleg azontuli létszám talán mégis gyorsan be fog telni.

4. §. Az első 20 koronás járulékot minden tag jelen szabályzat elfogadása alkalmával, azontul pedig az egyesületi elnökség felhívására minden

haláleset után legkésőbb 8 nap alatt tartozik az egyesület pénztárosánál befizetni.

A 8 napon túl késedelmezőkről az egyesület pénztárosa sürgős jelentést tesz az egylet elnökségének, a mely erre a késedelmes tagok hitközségeit haladéktalanul megkeresi a járuléknak az egyesületi tag terhére leendő befizetése iránt.

5. §. Az egyes tagok járulékaiból egybegyűlt első vala, mint a későbbi segélyeket a pénztárnok gyümölcsözőleg helyezi el valamely pénzintézetben.

6. §. A mindenkori időközi kamatokból fedezi a pénztárnok az özvegyi segély beszedése és utalványozása körül felmerülő postai, esetleg egyéb kiadásokat.

A kamatok fennmaradó összege a 7. §. szerint pénzintézetnél marad gyümölcsözőleg elhelyezve és hozzá csatoltatik az özvegyi segélyt biztosító alaphoz.

Magyarázat. Lehetett volna arra is gondolni, hogy a kamatok az újonnan befizetendő quota csökkentésére szolgáljanak. Azonban nézzük, hogyan áll a dolog. Tegyük fel, hogy egyesületünknek van 200 tagja. A heállott haláleset után esetleg a 4. §. 2. bekezdése szerint 8 nap alatt befolyik az egyenkénti 20 koronából 4000 korona. Száz tag közül valószínűleg nem minden évben halna meg egy, de 200 tag közül már legalább van egy haláleset egy évben. Tegyük fel a legkedvezőbb esetet, hogy a befizetéstől számitott egy egész évig huzzuk ki haláleset nélkül. Ekkor a 4000 korona jövedelmez 1600 koronát. Ha ezt betudjuk a legközelebbi quotába, akkor 200 tagnál minden tagnak 75 fillérrel csökkenti a 20 koronát. Ezt megint nem érdemes egy embernek megtakarítani akkor, a midőn egy alpnak kamatos kamatokkal gyümölcsöző 160 korona jut belőle.

7. §. Az özvegyi segély biztosítására az egyesület alapot is létesít, a mely alap dotációját képezik:

a) a 6. §-ban említett időközi kamatok;

b) a vagyonos tagok hátramaradt özvegyei, illetve igényjogosultjai által esetleg fel nem vett, illetve az egyesületnek ajándékozott özvegyi segélyteljes összege;

c) egyesek vagy hitközségek részéről ennek az alpnak juttatott adományok, alapítványok és hagyatékok.

Magyarázat. Megtörténhetik, hogy valamely tag elhalálózása alkalmával oly vagyont hagy hátra és ugy özvegye, mint gyermekei oly módon vannak, hogy a 3. §-ban meghatározott segélyt nem veszik fel. Ilyenkor az az alaphoz csatoltatik.

8. §. Ha az alap már oly nagyra nőtt, hogy évi kamatjövedelme egy özvegyi segély összegét érte el, akkor a legközelebbi ily segély kifizetése ebből a kamatjövedelemből történik.

Magyarázat. Ez bizonyára hosszú évek mulva fog hékövetkezni, ugy hogy a jelenleg tagok aligha érik meg, mert 6000 K évi kamatjövedelemhez 150000 korona töke kell. De 1) nincs kizárva, hogy nagyobb alapítványok, hagyatékok hamarosan is hozzá segítenek hennünket, 2) akármilyen hosszú ideig tartana is, a jelenlegi tagok nem veszítenek semmit és rabbikhoz méltó alruizmusall gondoskodnak a jövő kartársakról. A mikor t. i. az évi kamat már meghozta a 6000 koronát és azután egyegyesületi tag meghal, akkor a hátramaradtak ezt a 6000 K-át kapják és a tagok egy járulék befizetése alól teljesen felmentetnek ugy, hogy csak a legközelebbi tag halálakor fizetik be quotáikat, ha az újabb haláleset egy éven belül következik be, a mikor az új kamatjövedelem még nincs 6000 korona. Minthogy pedig a 7. §-ban

említett jövedelmek azontul is befolyznak, ennél fogva be fog állhatni az az eset is, hogy idővel 2--3, sőt az összes eseteknél fizetendő segélyeket is fedezik az alap kamatjövedelmei. Azért mondom, hogy az összes eseteket fedezheti, mert itt van egy véghatár. Ha felteszem, hogy az egyesületnek 600 tagja lesz, akkor már arról a messianikus időről beszélek, a mikor az összes orthodox collegák is benne lesznek egyesületünkben. Hatszáz tagnál 6 haláleset várható évenként. A míg nem lesz 6000 korona kamatjövedelmünk, addig sem fogunk évenként többet fizetni, mint a mostani 61 koronát, mert mint a 3. §-nál kifejtettem, akkor egyenként 10 koronájával rakjuk össze a 6000 koronát. Ezeknek a 10 koronáknak befizetése azután annyiszor fog évenként elmaradni, a hányszor 6000 korona lesz az évi kamatjövedelem. Ez ma talán álmodozásnak látszik, de ismétlem, nem veszítünk semmit, ha gyűjtjük azt az alapot.

9. §. Az özvegyi segélypénzek és ezek állandó alapja a pénztáros által külön kezeltetnek és róluk külön kimutatás is szerkesztendő az évi közgyűlés számára. Ez a kimutatás sokszorosítva minden egyesületi tagnak is megküldendő a tagokat feltüntető névsorral együtt.

Ezekben a pontozatokban foglaltam össze azokat a módokat, a melyek szerint az özvegyi segélyre vonatkozó határozatunk megvalósítható. Az igen t. szerkesztő ur felszólítására ime közé teszem őket a nyilvános diskusszió számára. Eszem ágában sincs azt hinni, hogy a tervezet tökéletes, de azt hiszem, arra mindenestre jó, hogy már most a kartársak készüljenek fel a választmányi és a közgyűlésre és járuljanak hozzá, hogy a tervezet a lehető legtökéletesebb formában váljék valósággá.

Kassa.

Dr. Klein József.

KRÓNKA.

„**Negyven év.**“ Az Országos Iroda felállításának negyvenedik évfordulója*) felidéri lelkünkben azok emlékezetét, a kik a kerületi elnökök alakuló gyűlésén részt vettek. Ott voltak : Dr. *Hirschler* Ignác mint elnöke és Dr. *Simon* József mint jegyzője annak a tizenkét tagu bizottságnak, melyet a kongresszus utolsó ülésében választott és a melynek egyéb teendők mellett feladatává tette a kongresszusi alapszabályok legfelsőbb szentesítésének és életbeléptetésének szorgalmazását. Jelen voltak továbbá a következő kerületi elnökök : Aronsohn Löbl (Brassó), Diner Mór (Liptószentmiklós), Buziási Eisenstädter Ignác (Temesvár), Gerstl Mór (Nyitra), Gelsei Gutmann Henrik (Nagykanizsa), Holländer Leó (Eperjes), Horowitz Sámuel (Marosvásárhely), Dr. Kain Dávid (Kassa), Kohn József (Baja), Leopold Sándor (Szekszárd), Mandel Eduárd (Nyirbátor), Pick Zsigmond (Kőszeg), Podhrágyi Popper Lipót (Trencsén megye), Dr. Popper József (Miskolc), Schmidl Albert (Losonc), Schreiber Ignác (Győr), Schweiger Márton (Pest), Singer Vilmos (Szeged), Spitzer Lipót (Malacka), Steinfeld Antal (Debrecen) és Dr. Ungar Samu (Homonna).

E férfiak közül, fájdalom, a legtöbbben már kidőltek. Életben vannak még : Leopold Sándor, Schreiber Ignác és Dr. Simon József.

*) Márciusi számunk vezércikkében március 22 helyett sajtóhiba folytán tévesen márc. 2.

Az Iroda elnökévé a kongresszusi szabályzatok 71. §-a értelmében (Az egybegyült kerületi elnökök saját kebelükből az országos iroda elnökéül egy tagot választanak, kinek állandóan Pesten kell laknia) Schweiger Márton, titkárává pedig Dr. Simon Józsefet, mint a tizenkét tagu bizottság jegyzőjét választották, a ki fényes tehetsége és nagy tudásánál fogva erre a fontos hivatásra különben is predesztinálva volt.

Ugyanezen a gyűlésen elhatározták egy újabb kongresszusnak az 1872. év első hónapjaira való egybehívását és annak az óhajnak adtak kifejezést, hogy addig az a tizenkét tagu bizottság, mely az Országos Iroda felállításáig mint a felekezetet képviselő testület működött, fennmaradjon és úgy a kormánynál, mint a törvényhozó testületnél! „mindazon lépéseket megtegye, melyeket autonomiánk törvényes biztosítása és felekezetünknek a törvényesen bevett hitfelekezetekkel való egyenjogositása érdekében szükségnek tart.”

E határozatok folytán az volt az általános kívánság, hogy a kongresszusi bizottság és az Orsz. Iroda vezetése egy kézben maradjon. A szükséges felterjesztéseket meg is tették, de Dr. *Pauler* Tivadar vallás- és közoktatásügyi miniszter a kongresszus egybehívására vonatkozó kérelmet irattárba tette és azonkívül kijelentette, hogy a kongresszusi bizottság működését az Országos Iroda felállításával befejezettnek kell tekinteni.

Dr. Hirschler erre vissza is vonult és ugyanez volt szándéka Dr. Simon Józsefnek is. Nagyon sok rábeszélésbe került őt ebben megingatni. Megmaradt, mert megfelelő utódot nem találtak. A kik figyelemmel kísérték működését és tárgyilagosan ítélik meg a vezetésére bízott Országos Iroda tevékenységéből kiindult hatásokat, hálás elismeréssel adóznak azoknak, a kiknek sikerült annak a férfiúnak visszavonulási szándékát megmásítani, a kinek munkásságából a magyar zsidóságra oly fontos és üdvös eredmények származtak.

Említendőnek tartjuk, hogy még 1871-ben, *Pauler* minisztersége alatt a megalakult „Orthodox közvetítő bizottság” kísérletet tett az iránt, hogy „a két zsidó felekezet” között barátságos egység jöjjön létre. Ugy érvelt a nevezett bizottság, hogy *miért ne férhetne meg a két zsidó hitfelekezet egymás mellett épp oly békésen, mint más hitfelekezetek mellett.* Ezt a teoriát kellett az Országos Irodának megdöntenie a Felség, a kormány és a képviselőház előtt.

Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat március 14-én fejezte be fényes sikerü felolvasásait. Dr. *Mezey* Sándor Makai Emilt méltatta. *Ivánfi* Jenő, a nemzeti színház művésze Wilhelm Scholz A konstanci zsidó című drámájából olvasott fel saját fordításában hatásos részleteket. Az előadásokat Dr. Bánóczi József meleg záró szavai rekesztették be.

— **Az Orsz. Magyar Izrael. Közművelődési Egyesület** diákmenzáját március 1-én nyitották meg ünnepélyes formák között nagy és előkelő közönség jelenlétében. Képviselve voltak a hitközség, a szentegylet, a papság, az összes felekezeti egyesületek, nőegyesületek, városi hatóságok és a többi mensák. *Herzog* Mór Lipót báró elnöki megnyitója után Dr.

Hevesi Simon rabbi felavatta és megáldotta az új intézményt, Dr. *Neumann* Árminné pedig ama hölgyek érdemeit méltatta, a kik az alapításban részt vettek. Végül Dr. *Hevesi* Illés az egyesületi tagok és *Jordán* Viktor az egyetemi ifjuság nevében mondtak köszönetet az elnökségnek, különösen pedig Dr. *Neumann* Árminné hölgybizottsági elnöknek, ki az alapítás körül rendkívüli tevékenységet fejtett ki. Azután az első ebéd következett, a melyen 200 egyetemi ifju vett részt. A mensa helyiségei tágasak, modern felszerelésűek és az ifuságnak kellemes otthont nyújtanak. Minden napra két-két urinő vállalta el a felügyeletét.

Április 8-án lesz az OMIKE nagy *kulturstélye*, a mely iránt nemes célja és fényes programja folytán széles körben magas foku érdeklődés mutatkozik.

— **Az Országos Izraelita Patronage Egyesület** március hó 5-én tartotta első évi közgyűlését a Pester Loyd disztermében nagy közönség érdeklődése mellett. A vendégek között ott voltak gróf Pálffy Sándor, a katolikus patronage egyesület elnöke, gróf Ráday Gedeon, Pestvármegye főispánja, a protestáns patronage egyesület elnöke és még számos előkelőség. Az igazságügyminisztérium képviselőjében bellyei Rickl Gyula és Kun Béla miniszteri tanácsosok, továbbá Rottenbiller Fülöp táblai bírósági elnök, a belügyminisztérium képviselőjében Dr. Kőszeghy Sándor és Ruffy Pál miniszteri tanácsosok, a budapesti államrendőrség részéről Dr. Pekáry Ferenc főkapitányhelyettes, Geguss Dániel és Dr. Barna Béla kerületi kapitányok jelentek meg. Az ülést Székely Ferenc udv. tanácsos nyitotta meg, a ki a vendégek üdvözlése után rámutatott arra az eredményre, a melyet az egyesület rövid egy esztendei fennállása alatt elért, rámutatott az egyesület rendkívüli szociális és filantrópikus működésére és egyben hangsúlyozta azokat a nagy feladatokat, a melyek még megoldásra várnak és amelyeknek keresztülvitele rendkívüli anyagi eszközöket igényel. Ezeket az anyagi eszközöket reméli, hogy az egyesület hitfeleinek áldozatkészsége révén elő fogja a jövőben teremteni. Ezután az ülést megnyitja és a jegyzőkönyv vezetésére Dr. Kemény Aladár és Dr. Klug Emil urakat kéri fel, a jegyzőkönyv hitelesítésére pedig jánosi Engel Gyulát, Dr. Révész Dezsőt és Kohn Mihály rabbit. Dr. Bartos Kálmán titkár az 1910. évre szóló jelentést és zárszámadásokat terjesztette elő, a melyekből kitűnik, hogy az egyesület 28 vidéki fiókot alakított, még pedig Abonyban, Aszódon, Balassagyarmaton, Csáktornyán, Cegléden, Debrecenben, Dombóvárott, Érsekújváron, Hevesen, Jászárokszálláson, Jászberényben, Kaposvárott, Kisujszálláson, Kolozsváron, Komáromban, Kunszentmiklóson, Mátészalkán, Mindszenten, Monoron, Nádudvaron, Nagykanizsán, Nagykárolyban, Pécsen, Szatmáron, Szombathelyen, Temesváron és Zentán. 443 elhagyott gyermeket neveltetett olyképen, hogy ezeket vidéki családoknál elhelyezve, értük tandíjat fizet, ruházza és iskoláztatja őket. E gyermekek közül 245 fiu, 198 leány. 6 éven aluli 75, 6—12 éves 250, 12 éven felüli 118; 17-et törvényesen örökbe adott, az iskolaköteleseken kívül pedig 89-et mint iparos és kereskedő tanoncot képezet ki. A bírósági

patronage terén az egyesület hasonlóképen rendkívül eredményes működést fejtett ki. A különböző hatóságoktól 95 fiatakorut vett át és ezek 90 %-át ipari vagy kereskedő tanoncoknak és segédeknek, 10 %-át gazdasági, hivatali és más alkalmazottaknak helyezte el. Az egyesület tagjainak száma az elmúlt esztendőben 3929 volt, bevételei 75640 korona 39 fillért tettek ki, a mely összeg legnagyobb részét az egyesület védenecire fordította. Az egyesület a közel jövőben külön fiúk és külön leányok részére egy-egy szeretetházat akar felállítani. Az évi jelentés ismertetése után Dr. Ruffy Pál min. tanácsos emelkedett fel szólásra és lelkes beszédben aposztrofálta az egyesületet. Elismerését fejezte ki az egyesület elnökségének azért a működéseért, melyhez hasonlót első esztendejének fennállása alatt egyetlenegy egyesület sem mutathat fel. Kifejezte azt az örömét, a melyet a magyar állami gyermekvédelem faktorai éreznek, a mikor egy ily óriási eredményeket felmutató szociális és humánus intézmény első ízben lép a nyilvánosság elé és ama reményének adott kifejezést, hogy az egyesület a jövőben is hasonló buzgalommal fogja ellátni a magára vállalt feladatokat. A folyó évi költségvetés megállapítása után Goldmann Mihályt, Vadnai Gézát és Ribári Mórt számvizsgálóknak választották meg. A választmányba új tagoknak Beimel Sándort, Braun Józsefet, Elbogen Károlyt, Faludi Gábort, tatai Gold Zsigmondot, Dr. Horváth Lipótot, Katzburg Fülöpöt, Dr. Klein Mórt (Nagybecskerek), Klein Bertholdot, Kern Róbertet, báró Ohrenstein Henriket, Pick Hugót, lovag Posner Alfrédet, bicskei Rosenfeld Henriket, Dr. Schaechter Jakabot, és Wieder Mórt, a hölgybizottságba pedig Leveleky Árminnét, Kern Tivardarnét és Dr. Mandl Lipótnét. Végül Dr. Hevesi Simon társelnök mély hatással beszélt az egyesület kétirányu működéséről, arról, hogy mily nemes hivatást teljesít az egyesület akkor, a midőn az elhagyott gyermekek százait neveli fel és mily szükséges, hogy az egyesület az erkölcsileg gyengék számára *szeretetházakat* teremtsen, a melyek megteremtésénél az egész ország zsidóságának támogatását kéri és reméli, hogy ez be is fog következni.

— **A máramarosszigeti** orthodox hitközség elhatározta, hogy új templomot épít.

— **A csabai** hitközség Reisz Simon hitközségi elnök kezdeményezésére elhatározta, hogy *aggokházát* létesít.

A jászberényi hitközség elhatározta, hogy *hitszónokot* alkalmaz, a ki a főgymnasiumban és polgári iskolában a zsidóvallású növendékek hitoktatását is el fogja látni. Az állásra, a melyet csak a budapesti országos rabbiképző-intézet végzett növendékével töltenek be, a pályázatot kiírta. Egyben kimondotta, hogy *Büchler* Ármin főrabbit, a ki félszázad óta a hitközségben működik, minden jövedelmében és lakása használatában élete fogytáig meghagyja.

Rabbiválasztás. A nagyszöllösi hitközség március 18-án tartott rendkívüli közgyűlésén a nagyszöllösi anyakönyvi kerület vezetőjévé és helyettes rabbijává *Kornitzer* József bilkei főrabbit választotta meg.

— **A zsidó iskolák.** A kormánynak 1909. évi működéséről szóló jelen-

ése értelmében 450 zsidó jellegű elemi iskola van az országban. A létszám tiszaporodott héttel, de megfogyatkozott tizenkettővel, az abszolút csökkenés tehát öt iskola. Elemi iskolákba járt 92,218 zsidó tanuló. Ezek közül zsidó iskolába 34,520 és más felekezeti intézetbe 11,242 tanuló, a többiek állami és községi iskolákat látogattak. A zsidó vallású tankötelesek közül iskolába nem ment 17,043 tanuló, ezek között 7980 olyan, a kiknek csak ismétlődő iskolába kellett volna járnia. A zsidó elemi iskolákban 913 tanító működött, közülük 872 okleveles. Államsegélyt 369 zsidó iskola kapott, 34-gyel több, mint az előző évben. Az államsegély átlaga általában nagyobb volt, de még mindig nem akkorra, mint a többi felekezeti iskoláké, melyek együttvéve 7.255,134 kor. államsegélyt kaptak, 1.770,143 koronával többet, mint az előző évben.

— **A soproni** orthodox hitközség elhatározta, hogy nem vesz részt a statusquo és orthodox hitközségtől közösen fentartott iskola költségének viselésében, hanem maga létesít önálló, négy osztályú elemi iskolát.

A Pesti Magyar Izr. Betegsegélyző és Temetkezési-egyesület március hó 25-én saját imaházában tartott ünnepi istentisztelettel és 26-án az Erzsébetvárosi Kör nagytermében tartott diszközgyűléssel ünnepelte meg fennállásának 50 éves jubileumát. Az istentiszteleten Dr. Adler Illés rabbi méltatta az egyesület filantropikus munkáját, megemlékezvén Gans Ármin vállalkozó érdeméről, a kinek az egyesület templomát köszöni. A jubiláló egyesület fennállása óta 862,202 koronát fordított jótékony célokra.

— **Az Izr. Hitközségi Tisztviselők Egyesületének alapszabályait** a belügyminiszterium jóváhagyta és az ideiglenes végrehajtó bizottság a legközelebbi napokban ülést tart, hogy az egyesület életbeléptetéséhez szükséges intézkedéseket megtegye.

A drezdai nemzetközi higiéniai kiállítás, a melyen a kormány intézkedése folytán Magyarország is részt vesz, hatalmas arányokban fejlődik. A történelmi osztály zsidó csoportjának alakítása Dr. Grunwald Miksa bécsi rabbira (Wien XV., Mariahilferstrasse 167) van bízva, a ki szívesen szolgál mindennemű felvilágosítással.

A tagsági díj (6 korona) Dr. Edelstein Bertalan egyesületi pénztárhoz (Budapest, III., Lajos-utca 9, II. em. 12. a.) küldendő, a kinél az új tagok is jelentkeznek.

Tartalom: „Istenünk és atyáink Istene.“ Az imafordítás. Wiener József. — A rabbi a modern zsidóságban. V. Dr. Diamant Gyula. Zsidó egyházi szerelvények gyűjteménye Washingtonban. II. Dr. Eisler Mátyás. Az országos rabbi-egyesület özvegyi segélyének szabályzata. Dr. Klein József. Krónika.

Nyomatott a Zala Hirlapkiadó és Nyomda Részvénytársaságnál Nagykanizsán.